

Na podlagi drugega odstavka 8. člena, drugega odstavka 21. člena, petega odstavka 31. člena, osmega odstavka 32. člena, drugega odstavka 38. člena, sedmega odstavka 39. člena, tretjega odstavka 40. člena, petega in šestega odstavka 43. člena, tretjega odstavka 44. člena in šestega odstavka 77. člena Zakona o letalstvu (Uradni list RS, št. 81/10 – uradno prečiščeno besedilo in 46/16) ministrica za infrastrukturo izdaja

## **Pravilnik o zrakoplovih za raziskovalne, eksperimentalne ali znanstvene namene**

### **I. SPLOŠNE DOLOČBE**

#### **1. člen (vsebina)**

(1) Ta pravilnik določa kategorijo zrakoplovov, posebej načrtovanih ali prilagojenih za raziskovalne, eksperimentalne ali znanstvene namene, ki bodo verjetno izdelani v zelo omejenem številu (v nadaljnjem besedilu: eksperimentalni zrakoplovi), kot to opredeljuje točka b) Priloge I Uredbe (EU) 2018/1139 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 4. julija 2018 o skupnih pravilih na področju civilnega letalstva in ustanovitvi Agencije Evropske unije za varnost v letalstvu ter spremembi uredb (ES) št. 2111/2005, (ES) št. 1008/2008, (EU) št. 996/2010, (EU) št. 376/2014 ter direktiv 2014/30/EU in 2014/53/EU Evropskega parlamenta in Sveta ter razveljavitvi uredb (ES) št. 552/2004 in (ES) št. 216/2008 Evropskega parlamenta in Sveta ter Uredbe Sveta (EGS) št. 3922/91 (UL L št. 212 z dne 22. 8. 2018, str. 1) (v nadaljnjem besedilu: Uredba 1139/2018/EU), izdelovalca teh zrakoplovov, nadzor nad načrtovanjem, izdelavo in preizkušanjem, pogoje in postopke v zvezi z izdelavo, oznake, opremo, pogoje za ugotovitev sposobnosti za letenje, vpis v register zrakoplovov, preizkušanje v letenju, dovoljenje za letenje, vzdrževanje in uporabo teh zrakoplovov.

(2) Ta pravilnik določa minimalne zahteve za načrtovanje, izdelavo in uporabo teh zrakoplovov s sprejemljivim nivojem tveganja.

#### **2. člen (pomen izrazov)**

Izrazi, uporabljeni v tem pravilniku imajo naslednji pomen:

1. ATA 100 specifikacija pomeni sistem številčenja sistemov zrakoplova na 100 standardnih poglavij, ki ga je razvilo združenje letalskih prevoznikov ZDA, originalno imenovano Air Transport Association of America (ATA) in objavilo leta 1956 in ki je v civilnem letalstvu splošno sprejeto in se množično uporablja pri pripravi letalsko tehničnih publikacij. Trenutni naziv združenja je Airlines for America;
2. izdelava eksperimentalnega zrakoplova po tem pravilniku je izdelava ali sprememba strukture, sistemov, pogona, opreme in postopkov na podlagi dovoljenja za izdelavo, ki ga izda pristojni organ;
3. koncept zrakoplova po tem pravilniku je nova zasnova oziroma načrt za nov tip ali model zrakoplova, angl. izraz »conceptual design«;
4. odgovorna oseba pomeni osebo imenovano za projekt za katerega je izdano dovoljenje za izdelavo, razen če ni v nadaljnjem besedilu določeno drugače;
5. ULN pomeni ultralahka letalna naprava;
6. uporabnik je fizična ali pravna oseba, ki ni lastnik zrakoplova, temveč ga uporablja na podlagi zakupne pogodbe ali kakšni drugi pravni podlagi in prevzema vse odgovornosti, ki izhajajo iz uporabe zrakoplova, vključno z vzdrževanjem in plovnostjo;
7. vzdrževanje eksperimentalnega zrakoplova zajema praktična vzdrževalna dela na zrakoplovu, izdelavo dokumentacije o izvedenem vzdrževanju in izdelavo zapisov o sprostitvi zrakoplova v uporabo;
8. »sistem kontinuiranega preizkušanja« pomeni, da skladno s cilji projekta eksperimentalni zrakoplov ostaja v postopku apliciranja sprememb in preizkušanja daljše obdobje in ima dovoljenje za letenje, ki je omejeno na preizkušanje;
9. »prehod v uporabo« pomeni, da po uspešno končanem preizkušanju v letenju eksperimentalni zrakoplov pridobi dovoljenje za letenje brez omejitev na preizkušanje. Zrakoplov se tehnično več ne spreminja;
10. zahtevnejši eksperimentalni zrakoplov je zrakoplov, ki ima eno ali več naslednjih lastnosti:
  - večmotorni zrakoplov,
  - minimalna posadka je več kot ena oseba,
  - primarni krmilni sistem vključuje aktivne enote krmiljenja,
  - vodenje zrakoplova ni možno z izključno uporabo načel vizualnega letenja,
  - ima operativno hitrost  $V_{MO}$  več kot 250 vozlov odčitane hitrosti letenja ali več kot 0.6 odčitane Machovega števila (Machovo število je razmerje med dejansko hitrostjo in zvočno hitrostjo določeno s temperaturo zraka v okolici),

- po podatkih ustreza kategorijam zrakoplovov, ki jih določata CS-25 in CS-29 (CS-25 so evropske certifikacijske specifikacije za velika letala, CS-29 so evropske certifikacijske specifikacije za velike helikopterje);
11. sprejemljiv nivo tveganja je sistem določen po postopkih ICAO dokumenta Doc 9859 AN/474 Safety Management Manual (SMS) in ustreznih izkustvenih prilagoditvah za področje preizkušanja v letenju.

### **3. člen** **(pristojni organ)**

Pristojni organ za nadzor nad izvajanjem tega pravilnika je Javna agencija za civilno letalstvo Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: agencija).

## **I. ZRAKOPLOVI**

### **4. člen** **(lastnosti)**

Eksperimentalni zrakoplov mora izkazovati stabilnost, krmarljivost in zadovoljivo trdnost, tako da omogoča uporabo s sprejemljivim nivojem tveganja.

### **5. člen** **(način izdelave)**

- (1) Eksperimentalni zrakoplov se izdeluje po enem od naslednjih načinov:
1. z izdelavo po načrtih, ki lahko vključuje vgradnjo polizdelkov in končanih komponent opreme;
  2. s sestavljanjem predhodno izdelanih komponent s poznanimi ali ugotovljenimi lastnostmi, izdelanih s strani drugega proizvajalca, ki ni izdelovalec iz tega pravilnika;
  3. s spremembo certificiranega zrakoplova ali s spremembo zrakoplova, ki že ima v Republiki Sloveniji izdano ali priznано dovoljenje za letenje ali enakovredni dokument, na strukturi, sistemih, pogonu, opremi ali postopkih.

(2) Za izdelavo eksperimentalnega zrakoplova iz 2. točke prejšnjega odstavka tega člena, je treba za izdelane komponente s strani proizvajalca pridobiti podatke o komponenti, ki vključujejo omejitve komponente, trdnostni izračun in tehnično dokumentacijo, ki omogoča nadzor skladnosti izdelave teh komponent. Trdnostni izračun se lahko nadomesti s podatki o testiranju, ali s testiranjem. Trdnostni izračun in tehnična dokumentacija se lahko nadomestita z izkušnjami iz uporabe take komponente na podlagi primerljivosti.

(3) Pred začetkom izdelave eksperimentalnega zrakoplova po 3. točki prvega odstavka tega člena, je ob vlogi za izdajo dovoljenja za izdelavo eksperimentalnega zrakoplova potrebno vrniti spričevalo o plovnosti oziroma dovoljenje za letenje zrakoplova, ker bo njegova vključitev v izdelavo pomenila prenehanje skladnosti s projektom tipa zrakoplova kot je bila vzpostavljena pred nameravano spremembo.

(4) V primeru tujega spričevala o plovnosti oziroma dovoljenja za letenje ali enakovrednega dokumenta mora biti zrakoplov za izdelavo po 3. točki prvega odstavka tega člena ob vlogi za izdelavo ploven, izdelovalec pa mora urediti izpis iz registra ali evidence zrakoplovov države izdajateljice spričevala o plovnosti oziroma dovoljenja za letenje ali enakovrednega dokumenta pred izdajo dovoljenja za izdelavo eksperimentalnega zrakoplova.

(5) Za izdelavo eksperimentalnega zrakoplova po 2. točki prvega odstavka tega člena se lahko uporabijo komponente tujega zrakoplova le, če je status plovnosti komponent tega tujega zrakoplova pred vložitvijo vloge za izdelavo poznan, kar dokazuje vlagatelj s pridobljenimi ustreznimi zapisi o plovnosti tega zrakoplova, ki jih predloži agenciji na vpogled. Šteje se, da je status plovnosti komponent tega tujega zrakoplova ustrezen, če je zrakoplov pred vložitvijo vloge za izdelavo ploven. Vlagatelj mora zato k vlogi za izdajo dovoljenja za izdelavo priložiti kopijo veljavnega spričevala o plovnosti oziroma dovoljenja za letenje ali enakovrednega dokumenta in dokazilo, da komponentam ni pretekla dovoljena obratovalna doba. Izdelovalec mora nato urediti izpis iz registra ali evidence zrakoplovov države izdajateljice spričevala o plovnosti oziroma dovoljenja za letenje ali enakovrednega dokumenta pred izdajo dovoljenja za izdelavo eksperimentalnega zrakoplova.

### **6. člen** **(izdelovalec)**

- (1) Izdelovalec mora v skladu s tem pravilnikom izpolnjevati minimalni nivo znanja in izkušenj, ki se zahtevajo po tem členu in je lahko:
1. pravna oseba,

2. pravna oseba, ki že opravlja načrtovanje ali proizvodnjo zrakoplovov, ima implementiran sistem zagotavljanja kvalitete, ter ima za to izdano ustrezno dovoljenje (v nadaljnjem besedilu: organizacija).

(2) Pravna oseba iz 1. točke prejšnjega odstavka tega člena mora:

1. za pridobitev statusa letalske organizacije za izdelavo po tem pravilniku ter posledično dovoljenja za izdelavo eksperimentalnega zrakoplova organizirati sistem zagotavljanja kvalitete, vključno z načini izvajanja ter odgovornimi osebami. Navedeno mora biti opredeljeno v priročniku o kvaliteti v obsegu, kot to določata prvi in drugi odstavek 14. člena Operativno-tehnične zahteve o nacionalni proizvodnji (Uradni list RS, št. 22/16) in ki ga odobri agencija,
2. z notranjim aktom določiti fizično osebo, ki je odgovorna za projekt izdelave po tem pravilniku in ki izpolnjuje zahteve iz tretjega odstavka tega člena.

(3) Minimalni nivo znanja in izkušenj, ki jih mora izpolnjevati fizična oseba, ki je odgovorna za projekt izdelave po tem pravilniku:

1. ima ali je imela poklicno pilotsko licenco in ima vsaj licenco pilota lahkega zrakoplova, ki ustreza kategoriji, oziroma je najbližje kategoriji zrakoplova, ki se bo izdeloval po tem pravilniku, ter je izdana v skladu z Uredbo Komisije (EU) št. 1178/2011 z dne 3. novembra 2011 o tehničnih zahtevah in upravnih postopkih za letalsko osebje v civilnem letalstvu v skladu z Uredbo (ES) št. 216/2008 Evropskega parlamenta in Sveta (UL L št. 311 z dne 25. 11. 2011, str. 1), zadnjič spremenjena z Uredbo Komisije (EU) št. 2018/1119 z dne 31. julija 2018 o spremembi Uredbe (EU) št. 1178/2011 glede prijavljenih organizacij za usposabljanje (UL L št. 204 z dne 13. 8. 2018, str. 13) (v nadaljnjem besedilu: Uredba 1178/2011/EU) ali zakonom, ki ureja letalstvo ali
2. ima vsaj deset let dovoljenje pilota ULN, izdanega v skladu z zahtevami, kot jih določajo v Republiki Sloveniji veljavni predpisi, ki urejajo ULN, na primerljivi vrsti ULN oziroma vsaj tri leta, če ima pooblastilo učitelja letenja, v primeru, da eksperimentalni zrakoplov, ki se izdeluje po tem pravilniku ustreza zahtevam, kot jih določajo v Republiki Sloveniji veljavni predpisi, ki urejajo ULN ali
3. ima licenco oziroma dovoljenje osebja za vzdrževanje zrakoplovov, izdano na podlagi Uredbe Komisije (EU) št. 1321/2014 z dne 26. novembra 2014 o stalni plovnosti zrakoplovov in letalskih izdelkov, delov in naprav ter o potrjevanju organizacij in osebja, ki se ukvarjajo s temi nalogami (UL L št. 362 z dne 17. 12. 2014, str. 1), zadnjič spremenjena z Uredbo Komisije (EU) št. 2018/1142 z dne 14. avgusta 2018 o spremembi Uredbe (EU) št. 1321/2014, kar zadeva uvedbo nekaterih kategorij licenc za vzdrževanje zrakoplovov, spremembo postopka sprejema komponent od zunanjih dobaviteljev in spremembo pravic organizacij za usposabljanje za vzdrževanje (UL L št. 207 z dne 16. 8. 2018, str. 2) (v nadaljnjem besedilu: Uredba 1321/2014/EU) ali zakona, ki ureja letalstvo ali
4. ima petletne izkušnje pri izdelavi zrakoplovov ali
5. ima triletno izkušnje s področja, ki je predmet spremembe po 3. točki prvega odstavka 5. člena tega pravilnika.

(4) Organizacija iz 2. točke prvega odstavka tega člena mora z notranjim aktom določiti vsaj naslednji osebi:

1. vodjo projekta in
2. letalskega strokovnjaka.

(5) Vodja projekta iz 1. točke prejšnjega odstavka tega člena je odgovoren za vse formalne postopke v zvezi z izdelavo in skrbi za koordinacijo dela in izmenjavo informacij znotraj organizacije, ter za izpeljavo zahtev letalskega strokovnjaka.

(6) Letalski strokovnjak iz 2. točke četrtega odstavka tega člena mora izpolnjevati zahteve iz 8. člena tega pravilnika. Letalski strokovnjak lahko delo opravlja tudi na podlagi podjemne pogodbe ali kakšni drugi pravni podlagi. Organizacija lahko določi tudi več letalskih strokovnjakov po področjih, glede na zahteve projekta izdelave. V tem primeru mora z notranjim aktom določiti glavnega letalskega strokovnjaka, ki ima krovno odgovornost za projekt.

(7) Organizacija vse postopke dokumentira v skladu z zahtevami implementiranega sistema zagotavljanja kvalitete.

(8) Organizacija za načrtovanje ali proizvodnjo zrakoplovov, ki je potrjena po Uredbi Komisije (EU) št. 748/2012 z dne 3. avgusta 2012 o določitvi izvedbenih določb za certificiranje zrakoplovov in sorodnih proizvodov, delov in naprav glede plovnosti in okoljske ustreznosti ter potrjevanje projektivnih in proizvodnih organizacij (UL L št. 224 z dne 21. 8. 2012, str. 1), zadnjič spremenjena z Uredbo Komisije (EU) št. 2016/5 z dne 5. januarja 2016 o spremembi Uredbe (EU) št. 748/2012 glede izvajanja bistvenih okoljevarstvenih zahtev (UL L št. 3 z dne 6. 1. 2016, str. 3) (v nadaljnjem besedilu: Uredba 748/2012/EU), se šteje, da je potrjena v skladu s tem pravilnikom. Ne glede na prejšnji odstavek, organizacija vse posebne postopke, ki se nanašajo samo na izvajanje tega pravilnika, navede kot dodatek k organizacijskemu priročniku, potrjenem po Uredbi 748/2012/EU.

(9) Za osebje za vzdrževanje zrakoplovov, ki ima listine izdane na podlagi Uredbe 1321/2014/EU se šteje, da ima izdane v skladu s tem pravilnikom. Če ratingi ali pooblastila na listini izdani v skladu z Uredbo 1321/2014/EU ali zakonom, ki ureja letalstvo, ne ustrezajo za vzdrževanje eksperimentalnega zrakoplova, izda agencija, če je osebje za vzdrževanje zrakoplovov usposobljeno v skladu s 6. točko drugega odstavka 7. člena, dodatek k navedeni listini.

## **II. NADZOR NAD IZDELAVO IN PREIZKUŠANJEM**

### **7. člen**

#### **(letalski strokovni nadzor izdelave)**

(1) Nadzor nad postopkom izdelave in preizkušanjem eksperimentalnega zrakoplova v letenju na naslednjih treh nivojih izvajajo:

1. agencija nadzira skladnost postopka izdelave in preizkušanja s tem pravilnikom;
2. letalski strokovnjak je odgovoren za letalsko tehnično varnost postopka izdelave in preizkušanja;
3. kontrolor izdelave je odgovoren za pravilno uporabo tehnične dokumentacije in tehničnih praks v letalstvu med postopkom izdelave.

(2) Agencija iz 1. točke prejšnjega odstavka tega člena na podlagi tega pravilnika opravlja naslednje naloge:

1. potrdi odgovorno osebo projekta ob izdaji dovoljenja za izdelavo;
2. izda dovoljenje za izdelavo v katerem imenuje tudi letalskega strokovnjaka in kontrolorja izdelave;
3. potrdi pogoje letenja in izda dovoljenje za preizkušanje v letenju;
4. pri zahtevnejših ali specifičnih konceptih zrakoplovov izda soglasje k predlogu potrebnih izkušenj za pilota, ki bo opravljal preizkušanje;
5. določi operativne omejitve pri preizkušanju zrakoplova, če so glede na vsebino in zahtevnost projekta potrebne;
6. potrdi program vzdrževanja zrakoplova, ki vsebuje tudi minimalne zahteve za kompetence osebja za vzdrževanje eksperimentalnega zrakoplova;
7. potrdi pogoje letenja in izda dovoljenje za letenje;
8. izvaja inšpekcijski nadzor v vseh fazah izdelave in preizkušanja;
9. vodi seznam letalskih strokovnjakov po tem pravilniku skupaj z njihovim znanjem in izkušnjami.

(3) Letalski strokovnjak iz 2. točke prvega odstavka tega člena opravlja naslednje naloge:

1. na podlagi ciljev projekta določi potrebne postopke in dokumentacijo;
2. pripravi oceno tveganja za preizkušanje in uporabo zrakoplova;
3. pregleduje in potrjuje projektno dokumentacijo in s tem zagotavlja, da načrtovane tehnične rešitve zagotavljajo sposobnost za varno letenje zrakoplova;
4. določi delovne in operativne omejitve;
5. določi vsebino in potrdi program preizkušanja eksperimentalnega zrakoplova;
6. opravlja nadzor nad preizkušanjem v letenju;
7. izdela končno poročilo o projektu po končanem preizkušanju v letenju;
8. potrdi letalni priročnik eksperimentalnega zrakoplova;
9. potrdi priročnik za vzdrževanje eksperimentalnega zrakoplova;
10. overi in predlaga program vzdrževanja, ki vsebuje tudi predlog minimalnih zahtev za kompetence osebja za vzdrževanje eksperimentalnega zrakoplova.

(4) Kontrolor izdelave iz 3. točke prvega odstavka tega člena opravlja naslednje naloge:

1. nadzira uporabo potrjene tehnične dokumentacije in splošnih tehničnih standardov in praks v letalstvu med postopkom izdelave;
2. opozori izdelovalca na vse opažene nepravilnosti pri izdelavi;
3. daje izdelovalcu navodila in nasvete za izdelavo;
4. v dnevniku izdelave potrjuje podatke o uporabljenem materialu, ključnih postopkih in komponentah;
5. po pregledu po končani izdelavi poda pisno poročilo o tehničnem stanju eksperimentalnega zrakoplova, iz katerega mora biti razvidno, ali eksperimentalni zrakoplov omogoča varno letenje.

(5) Ne glede na 3. točko prvega odstavka tega člena, organizacija ne potrebuje imenovanega kontrolorja izdelave, če lahko vodja projekta z notranjim aktom zagotovi razdelitev vseh nalog in odgovornosti, ki so navedene v četrtem odstavku tega člena, osebju organizacije, ki izpolnjuje pogoje 9. člena tega pravilnika.

### **8. člen**

#### **(letalski strokovnjak)**

(1) Letalski strokovnjak iz tega pravilnika mora imeti naslednja znanja in izkušnje oziroma mora izpolnjevati naslednje minimalne pogoje:

1. končana fakulteto tehnične smeri,
2. dokazano znanje letalskih predmetov in
3. izkušnje s področja izdelave zrakoplovov.

(2) Fakulteta iz 1. točke prejšnjega odstavka tega člena, določa področje letalskega strokovnjaka. Če je predmet projekta izdelava ali sprememba delov osnovne strukture ali krmil, mora imeti letalski strokovnjak končano strojno fakulteto.

(3) Če je cilj projekta razvoj ali sprememba opreme ali pogona, ima lahko letalski strokovnjak končano fakulteto smeri, ki pokriva področje projekta.

(4) Kot dokazano znanje letalskih predmetov iz 2. točke prvega odstavka tega člena se šteje dokončan študij letalske smeri ustrezne tehnične fakultete ali pridobljena pilotska profesionalna licenca.

(5) Kot ustrezne izkušnje s področja izdelave zrakoplov se štejejo delovne izkušnje v letalski industriji, organizaciji ali predhodne izkušnje v vlogi letalskega strokovnjaka.

(6) Ne glede na prejšnje odstavke izpolnjevanje minimalnih pogojev ni zadosten pogoj za potrditev letalskega strokovnjaka v konkretnem projektu. Agencija preveri izpolnjevanje minimalnih pogojev in potrdi strokovnjaka, če ima ta izkušnje s področja, ki je predmet projekta.

(7) Ne glede na prejšnje odstavke tega člena, lahko izdelovalec na druge načine dokaže agenciji, da ima oseba, ki jo predlaga kot letalskega strokovnjaka, ustrezna znanja in sposobnosti za izpolnitev nalog in odgovornosti, določenih v tretjem odstavku 7. člena tega pravilnika.

### **9. člen** **(kontrolor izdelave)**

(1) Kontrolor izdelave iz tega pravilnika, mora imeti naslednja znanja in izkušnje oziroma mora izpolnjevati naslednje pogoje:

1. licenco osebja za vzdrževanje zrakoplovov kategorije B ustrezne izdelavi eksperimentalnega zrakoplova po tem pravilniku, v skladu s Prilogo III (Delo-66) Uredbe 1321/2014/EU ali dovoljenja za vzdrževanje zrakoplovov izdanega na podlagi zakona, ki ureja letalstvo in pet let delovnih izkušenj pri vzdrževanju zrakoplovov; ali
2. pet let izkušenj s področja kontrole izdelave amatersko izdelanih letal; ali
3. pooblastilo za kontrolo izdelave v potrjeni letalski proizvodni organizaciji za izdelavo zrakoplovov.

## **III. POSTOPEK IZDELAVE**

### **10. člen** **(vloga za dovoljenje za izdelavo)**

(1) Pred začetkom izdelave eksperimentalnega zrakoplova mora izdelovalec na agencijo vložiti vlogo za dovoljenje za izdelavo eksperimentalnega zrakoplova.

(2) Vloga mora vsebovati:

1. podatke o izdelovalcu in njegova oblika na podlagi prvega odstavka 6. člena tega pravilnika z dokazili o izpolnjevanju pogojev iz 6. člena tega pravilnika,
2. imenovanje vodje projekta, če je izdelovalec organizacija oz. imenovanje odgovorne osebe za projekt v skladu s tretjim odstavkom 6. člena, če je izdelovalec pravna oseba, ki ni organizacija,
3. naslov in opis prostorov, kjer se bo izvajala izdelava,
4. predlog imenovanja letalskega strokovnjaka po 8. členu tega pravilnika in njegovo pisno soglasje,
5. predlog imenovanja kontrolorja izdelave po 9. členu tega pravilnika in njegovo pisno soglasje, če izdelovalec ni organizacija, oziroma kopijo notranjega akta o zagotovi razdelitve vseh nalog in odgovornosti, ki so navedene v četrtem odstavku sedmega člena, osebju organizacije, ki izpolnjuje pogoje 9. člena tega pravilnika vključno s kopijami dokazil o izpolnjevanju pogojev osebja,
6. predstavitev projekta, ki vsebuje delovni naslov projekta, opredelitev načina izdelave, kot je določen v 6. členu tega pravilnika, osnovne podatke o zrakoplovu, opredelitev uporabe gradbenih predpisov za zrakoplove in opis predvidenih del v sklopu projekta vključno z opisom tehnologij izdelave,
7. original spričevala o plovnosti, oziroma original dovoljenja za letenje, če gre za način izdelave v skladu s 3. točko prvega odstavka 5. člena tega pravilnika,
8. dokazilo o lastništvu zrakoplova, ki je bremen prosto, če gre za način izdelave v skladu s 3. točko prvega odstavka 5. člena tega pravilnika, ali lastništvu komponent zrakoplova, če gre za način izdelave v skladu s 1. ali 2. točko prvega odstavka 5. člena tega pravilnika,
9. predstavitev ciljev projekta. Če je predvideno kontinuirano preizkušanje, mora biti osnutek programa preizkušanja predstavljen v ciljih projekta in
10. oceno tveganja preizkušanja eksperimentalnega zrakoplova in uporabe eksperimentalnega zrakoplova, ki jo pripravi predlagani letalski strokovnjak.

(3) Osnovni podatki zahtevani v 3. točki prejšnjega odstavka tega člena so:

1. največja dovoljena vzletna masa,
2. minimalna posadka in največje skupno število oseb na krovu zrakoplova,
3. vrsta pogona in število motorjev,

4. predvidene minimalne in mejne hitrosti zrakoplova,
5. opis aktivnih enot krmiljenja primarnega krmilnega sistema, če so predvidene,
6. seznam predvidene radio-navigacijske in druge opreme,
7. predvideni pogoji letenja,
8. risba zrakoplova v treh projekcijah in tip gradnje, če gre za način izdelave na podlagi 1. ali 2. točke prvega odstavka 5. člena tega pravilnika.

(4) Ne glede na 7. točko drugega odstavka tega člena, mora v primeru tujega spričevala o plovnosti oziroma dovoljenja za letenje ali enakovrednega dokumenta, vloga vsebovati overjeno kopijo spričevala o plovnosti oziroma dovoljenja za letenje ali enakovrednega dokumenta. Original potrdila o izpisu iz registra države izdajateljice spričevala o plovnosti oziroma dovoljenja za letenje ali enakovrednega dokumenta mora biti dostavljen najkasneje pred izdajo dovoljenja za izdelavo eksperimentalnega zrakoplova.

(5) Če izdelovalec ni lastnik v skladu z 8. točko drugega odstavka tega člena, mora biti med lastnikom in izdelovalcem sklenjena pogodba, v kateri lastnik prenese odgovornost postopka izdelave in preizkušanja po tem pravilniku na izdelovalca, ter da lastnik izjavlja, da se zaveda, da s postopkom izdelave po tem pravilniku zrakoplov trajno preneha veljavnost spričevala o plovnosti, oziroma predhodno izdanega dovoljenja za letenje. Vloga mora vsebovati overjeno kopijo pogodbe.

## **11. člen**

### **(dovoljenje za izdelavo)**

(1) Na podlagi vloge iz prejšnjega člena tega pravilnika agencija preveri izpolnjevanje predpisanih pogojev in na podlagi sprejemljivosti nivoja tveganja izda dovoljenje za izdelavo eksperimentalnega zrakoplova.

(2) V dovoljenje za izdelavo se vpiše:

1. izdelovalec,
2. vodja projekta, v primeru, da je izdelovalec organizacija, oziroma odgovorna oseba za projekt, če je izdelovalec pravna oseba, ki ni organizacija,
3. delovni naslov projekta,
4. vrsta, kategorija eksperimentalnega zrakoplova in največja vzletna masa,
5. naslov, na katerem se bo izvaja izdelava,
6. potrjeni letalski strokovnjak projekta,
7. potrjeni kontrolor izdelave, če je izdelovalec pravna oseba, ki ni organizacija,
8. morebitne zadržke, omejitve ali druge pogoje na podlagi tega pravilnika ali drugih pravnih aktov, ki se nanašajo na preizkušanje ali uporabo tega eksperimentalnega zrakoplova in
9. pogoje, za ohranjanje veljavnosti tega dovoljenja.

## **12. člen**

### **(veljavnost dovoljenja za izdelavo)**

(1) Dovoljenje za izdelavo eksperimentalnega zrakoplova se izda brez časovne omejitve veljavnosti.

(2) Izdelovalec mora letno pošiljati poročilo agenciji o poteku izdelave. V kolikor redno letno poročilo ni dostavljeno, dovoljenje za izdelavo avtomatično preneha veljati po preteku 13 mesecev od izdaje dovoljenja ali 13 mesecev po prejemu zadnjega letnega poročila, odvisno kar je kasneje.

(4) V primeru spremembe podatkov, ki se vpisujejo v dovoljenje, je potrebno podati vlogo za spremembo dovoljenja za izdelavo, sicer je izdano dovoljenje neveljavno.

(5) V primeru spremembe podatkov, ki so podani z vlogo za dovoljenje iz 10. člena tega pravilnika, razen tistih, ki se vpisujejo v dovoljenje za izdelavo, je potrebno o spremembi teh podatkov pisno obvestiti agencijo.

(6) Agencija lahko prekliče veljavnost dovoljenja, če ugotovi kršitve iz tega pravilnika, kot so onemogočanje dostopa letalskemu nadzorniku agencije, letalskemu strokovnjaku ali kontrolorju izdelave za izvedbo nadzora nad izdelavo, neodobreno odstopanje od projektnih podatkov, ki bi lahko imelo za posledico vpliv na varnost letenja, izvajanje neodobrenih sprememb lokacije, osebja, opreme in postopkov izdelovalca ter izkazovanje nezadostnega znanja vodje projekta ali odgovorne osebe iz 6. člena tega pravilnika.

## **13. člen**

### **(projektna dokumentacija)**

(1) Projektno dokumentacijo pripravi izdelovalec med postopkom izdelave eksperimentalnega zrakoplova in mora biti na voljo ob pregledu za ugotovitev sposobnosti za varno letenje v skladu z 18. členom tega pravilnika.

(2) Obvezni segmenti projektne dokumentacije so:

1. kontrola trdnosti osnovne konstrukcije,
2. kontrola krmalljivosti,
3. kontrola stabilnosti z določitvijo mejnih leg težišč,
4. analiza obremenitve električnega sistema in
5. kopija predhodnega spričevala o plovnosti ali dovoljenja za letenje, če gre za zrakoplov v skladu s tretjim odstavkom 5. člena tega pravilnika.

(3) Če v postopku izdelave na eksperimentalnem zrakoplovu ni bilo sprememb, za katere bi bila potrebna izdelava posameznega obveznega segmenta iz 1. do 4. točke prejšnjega odstavka tega člena, lahko letalski strokovnjak namesto tega izda pisno izjavo, da ni vpliva oziroma da je vpliv izdelave zanemarljiv in da segmenta ni potrebno izdelati, eksperimentalni zrakoplov pa je kljub temu v stanju, ki omogoča varno letenje. Ta izjava se hrani v projektni dokumentaciji, kot nadomestilo za obvezni segment dokumentacije.

(4) Izdelovalec pripravi seznam vseh segmentov, ki so predmet izdelave po tem pravilniku.

(5) Za vsak segment iz drugega odstavka tega člena, ki je predmet izdelave po tem pravilniku, je potrebno v projektni dokumentaciji pripraviti:

1. ovrednotenje kot ustreza segmentu (trdnostni ali drugi izračun, testi ali meritve, ocena na podlagi izkušenj) z vplivi na druge segmente in
2. tehnične risbe ali drugi načini preko katerih se lahko kontrolira skladnost izdelanega segmenta z rezultatom ovrednotenja iz prejšnje točke.

(6) Projektna dokumentacije se dopolni z izsledki in spremembami, ki se opravijo med preizkušanjem v letenju.

(7) Uporabnik mora agenciji zagotoviti dostop do projektne dokumentacije. V ta namen se lahko projektna dokumentacija deponira pri agenciji.

#### **14. člen** **(dnevnik izdelave)**

(1) Izdelovalec mora med izdelavo voditi dnevnik izdelave, katerega namen je zagotovitev sledljivost postopka izdelave.

(2) Dnevnik izdelave mora biti razdeljen in označen po sistemih zrakoplova, kot, na primer to določa ATA 100 specifikacija.

(3) Dnevnik izdelave mora vsebovati naslednje podatke:

1. delovno ime projekta izdelave eksperimentalnega zrakoplova,
2. datum izdaje in referenčna številka dovoljenja za izdelavo,
3. za vsak izdelan sestavni del ali sklop sestavnih delov oziroma komponento referenco na dokument tehnične dokumentacije, po katerem je izdelan ta sestavni del ali sklop sestavnih delov oziroma komponenta, uporabljen material za izdelavo sestavnega dela ali sklopa sestavnih delov oziroma komponente ter podatki, ki so pomembni za tehnologijo opravljene izdelave sestavnega dela ali sklopa sestavnih delov oziroma komponente,
4. podatke o uporabljenem posebnem ali kalibriranem orodju,
5. podatke o vgrajenih polizdelkih in komponentah ter njihova navodila za vgradnjo,
6. fotografije dokončanih sklopov, ki po zaključku izdelave niso dostopni oziroma jih ni mogoče kontrolirati,
7. rezultate funkcionalnih preizkusov sistemov eksperimentalnega zrakoplova in
8. druge podatke, za katere izdelovalec, letalski strokovnjak za izdelavo in kontrolor izdelave menijo, da so bistveni.

(4) Podatke iz 3., 4., 6., 7. in 8. točke tretjega odstavka tega člena overi kontrolor izdelave.

#### **15. člen** **(kontrola skladnosti izdelave s projektno dokumentacijo)**

Izdelovalec mora med izdelavo posameznih sestavnih delov in sklopov sestavnih delov eksperimentalnega zrakoplova pravočasno obvestiti kontrolorja izdelave, da je potrebno kontrolirati skladnost izdelave teh sestavnih delov in sklopov sestavnih delov s projektno dokumentacijo. Kontrolor izdelave mora najpozneje pred montažo izvršiti kontrolo skladnosti izdelave s projektno dokumentacijo tistih sestavnih delov in sklopov sestavnih delov eksperimentalnega zrakoplova, ki jih pozneje med izdelavo ni več mogoče kontrolirati.

## **16. člen (minimalna oprema)**

(1) Eksperimentalni zrakoplov mora imeti vsaj naslednjo opremo:

1. varnostne pasove za vsak vgrajen sedež,
2. kompas,
3. merilnik hitrosti (ne velja za balone),
4. višinomer,
5. opremo, ki se zahteva glede na tip zračnega prostora, v katerem se eksperimentalni zrakoplov uporablja in
6. opremo, ki jo narekuje varnostna analiza.

(2) Eksperimentalni zrakoplov z motornim pogonom mora poleg opreme iz prejšnjega odstavka imeti še:

1. indikatorje, ki direktno ali posredno prikazujejo izhodno moč vsakega motorja,
2. indikatorje, ki prikazujejo notranjo obremenitev vsakega motorja nasproti mejnim vrednostim in
3. indikator preostale količine goriva, oziroma zaloge energije.

(3) Eksperimentalni zrakoplov, ki proizvaja vzgon z vrtečimi elementi mora poleg opreme iz prvega in drugega odstavka tega člena imeti še merilnik vrtljajev za take vrteče elemente.

(4) Eksperimentalni zrakoplov, ki proizvaja aero-statični vzgon mora poleg opreme iz prvega in drugega odstavka tega člena imeti še indikatorje, ki indicirajo stanje vzgonskega telesa.

(5) Če je eksperimentalni zrakoplov namenjen za uporabo ponoči, mora poleg zahtevane opreme iz prvega, drugega, tretjega in četrtega odstavka tega člena, glede na vrsto zrakoplova, imeti še:

1. indikator lege zrakoplova v prostoru,
2. kontrolnik leta,
3. variometer,
4. osvetlitev instrumentov,
5. navigacijske luči, kot to določa Uredba Komisije (EU) št. 965/2012 z dne 5. oktobra 2012 o tehničnih zahtevah in upravnih postopkih za letalske operacije v skladu z Uredbo (ES) št. 216/2008 Evropskega parlamenta in Sveta (UL L št. 296 z dne 25. 10. 2012, str. 1), zadnjič spremenjena z Uredbo Komisije (EU) št. 2018/1042 z dne 23. julija 2018 o spremembi Uredbe (EU) št. 965/2012 glede tehničnih zahtev in upravnih postopkov v zvezi z uvedbo podpornih programov, psihološko oceno letalske posadke ter sistematičnimi in naključnimi preizkusi za ugotavljanje prisotnosti psihoaktivnih snovi, da se zagotovi zdravstvena sposobnost letalske posadke in kabinskega osebja, ter glede opremljanja novih letal na turbinski pogon z največjo certificirano vzletno maso 5 700 kg ali manj in največjim operativnim številom potniških sedežev od šest do devet s sistemom opozarjanja na bližino tal (UL L št. 188 z dne 25. 7. 2018, str. 3) (v nadaljnjem besedilu: Uredba 965/2012/EU),
6. bliskavico proti trčenju kot to določa Uredba 965/2012/EU in
7. pristajalno luč.

(6) Če je eksperimentalni zrakoplov namenjen za uporabo po pravilih instrumentalnega letenja, mora imeti opremo, kot to določa Uredba 965/2012/EU.

(7) Če je v eksperimentalni zrakoplov vgrajena oprema za določanje lege zrakoplova v prostoru, ki ni certificirana, mora biti v letalnem priročniku opisan osnovni princip delovanja, možne lažne indikacije in omejitve. Uporaba take opreme zahteva ločeno oceno tveganja.

(8) Če ima oprema v eksperimentalnem zrakoplovu sposobnosti radijskega oddajnika, ne sme imeti sposobnosti ali lastnosti, ki bi motile ali ovirale druge uporabnike zračnega prostora. To se dokazuje s certifikatom dela opreme ali z meritvami ali pa z obojim.

## **17. člen (oznake)**

(1) Na eksperimentalnem zrakoplovu mora biti poleg oznak, kot jih določata Pravilnik o oznaki državne pripadnosti, registrskih in drugih oznakah na civilnih zrakoplovih (Uradni list RS, št. 88/14, 12/15, 90/15 in 52/16) in projektna dokumentacija tudi napis »EXPERIMENTAL« s črkami velikosti najmanj 50 in največ 150 milimetrov, blizu vstopa v zrakoplov, z namenom, da ga vidi vsaka oseba, ki vstopa v ta zrakoplov. Črke morajo biti velike tiskane in v slogu, ki je viden in čitljiv.

(2) Eksperimentalni zrakoplov mora imeti v prosto vidni razdalji od vsakega sedeža nameščeno obvestilo, napisano z velikimi tiskanimi črkami velikosti najmanj 8 milimetrov v slovenskem in angleškem jeziku, iz katerega



je razvidno, da eksperimentalni zrakoplov ne izpolnjuje zahtev, standardov in priporočenih praks Mednarodne organizacije civilnega letalstva za izdajo spričevala o plovnosti zrakoplova. Obvestilo se glasi:

»OPOZORILO POTNIKOM: TA ZRAKOPLOV NI IZDELAN V SKLADU Z VARNOSTNIMI PREDPISI ZA STANDARDNE ZRAKOPLOVE. VODJA ZRAKOPLOVA MORA VSAKI OSEBI NA KROVU POJASNITI POGOJE UPORABE PRED POLETOM!«

»OCCUPANT WARNING—THIS AIRCRAFT DOES NOT COMPLY WITH SAFETY REGULATIONS FOR STANDARD AIRCRAFT. PILOT IN COMMAND SHALL EXPLAIN CONDITIONS OF OPERATION TO ALL OCCUPANTS BEFORE FLIGHT!«

(3) Če je vgrajeno balistično reševalno padalo, je potrebna primerna oznaka njegove pozicije in sprožilnega mehanizma.

(4) Vsak sistem, katerega namerna ali nenamerna uporaba ima vpliv na varnost letenja zrakoplova, mora imeti krmilne ročice in njihove položaje ustrezno označene.

## **V. UGOTOVITEV SPOSOBNOSTI ZA VARNO LETENJE**

### **18. člen**

#### **(ugotovitev sposobnosti za varno letenje)**

(1) Po končani izdelavi se na podlagi vloge izdelovalca opravi osnovni pregled eksperimentalnega zrakoplova, s katerim se ugotovi njegova sposobnost za varno letenje.

(2) V sklopu tega pregleda se najprej pregleda projektno dokumentacijo in dnevnik izdelave, ki morata odražati dejansko stanje na eksperimentalnem zrakoplovu. Dnevnik izdelave mora vsebovati končno poročilo s strani kontrolorja izdelave oziroma osebe organizacije, pooblaščenega za kontrolo izdelave zrakoplovov.

(3) Pri osnovnem pregledu eksperimentalnega zrakoplova se ugotavlja splošno tehnično stanje zrakoplova. Pregled praviloma obsega pregled korozije, obrabe, delaminacijo, tesnosti inštalacij, spajanje delov, izrabljenosti, nefunkcionalnosti in podobno, kar bi lahko vplivalo na bistvene lastnosti zrakoplova (trdnost, življenjska doba in tehnične karakteristike).

(4) Agencija v ta namen določi letalskega nadzornika pooblaščenega za nadzor načrtovanja, izdelave in plovnosti zrakoplovov, ki opravi osnovni pregled in o tem napiše zapisnik.

## **VI. VPIS V REGISTER ZRAKOPLOVOV**

### **19. člen**

#### **(vloga za vpis v evidenco)**

(1) Pred izdajo dovoljenja za preizkušanje v letenju je potrebno eksperimentalni zrakoplov registrirati v skladu z zakonom, ki ureja letalstvo.

(2) Kot lastnik se lahko vpiše samo oseba, ki je lastnik delov zrakoplova in delov opreme.

### **20. člen**

#### **(dovoljenje za preizkušanje v letenju)**

(1) Na podlagi uspešno opravljenega osnovnega pregleda iz 18. člena tega pravilnika in predložene dokumentacije iz petega odstavka tega člena, agencija izda dovoljenje za preizkušanje v letenju.

(2) Dovoljenje za preizkušanje v letenju se izda z veljavnostjo 12 mesecev. Podaljšanje veljavnosti dovoljenja za preizkušanje v letenju se opravi na podlagi vloge in pregleda v skladu z 18. členom tega pravilnika. Dovoljenje za preizkušanje v letenju se izda na obrazcu, ki ga določi agencija in ki vsebuje vsaj naslednje podatke:

1. državna pripadnost in registrska oznaka eksperimentalnega zrakoplova,
2. izdelovalec eksperimentalnega zrakoplova,
3. proizvajalec zrakoplova pred spremembo, če je eksperimentalni zrakoplov izdelan po 3. točki prvega odstavka 5. člena,
4. tip oziroma model eksperimentalnega zrakoplova,
5. serijska številka eksperimentalnega zrakoplova,
6. namen izdaje dovoljenja,

7. navedba nosilca dovoljenja za preizkušanje v letenju,
8. sklic na pogoje letenja in morebitne opombe,
9. veljavnost,
10. kraj in datum izdaje in
11. podpis odgovorne osebe agencije.

(3) Na podlagi dovoljenja za preizkušanje v letenju, se lahko izvajajo samo poleti v skladu s programom preizkušanja v letenju.

(4) Na podlagi dovoljenja za preizkušanje v letenju je lahko uporabnik zrakoplova samo izdelovalec.

(5) Pred izdajo dovoljenja za preizkušanje v letenju mora izdelovalec predložiti agenciji naslednjo dokumentacijo:

1. kopijo dnevnika izdelave eksperimentalnega zrakoplova,
2. program preizkušanja v letenju v skladu z 21. členom tega pravilnika,
3. pisno soglasje vsakega od članov posadke, ki bo preizkušala eksperimentalni zrakoplov v letu z izjavo vsakega, da je seznanjen s programom preizkušanja v letenju, pri čemer mora pilot eksperimentalnega zrakoplova, ki bo v vlogi vodje zrakoplova, izpolnjevati pogoje iz 23. člena tega pravilnika,
4. pisno soglasje imetnika pravice razpolaganja z letališčem oziroma vzletiščem, na katerem se bo opravljalo 5. preizkušanje eksperimentalnega zrakoplova v letenju,
5. dokazilo o zavarovanju odgovornosti za škodo, povzročeno tretjim osebam, ki jo povzroči s preizkušanjem zrakoplova v letenju ali na tleh, pri čemer naj bo najnižja zavarovalna vsota skladna z Uredbo (ES) št. 785/2004 Evropskega Parlamenta in Sveta z dne 21. aprila 2004 o zahtevah v zvezi z zavarovanjem za letalske prevoznike in operaterje (UL L 138, 30.4.2004, str. 1), nazadnje spremenjena z Uredbo Komisije (EU) št. 285/2010 z dne 6. aprila 2010 (UL L 87, 7.4.2010, str. 19),
6. predlog pogojev letenja za dovoljenje za preizkušanje v letenju na obrazcu iz naslednjega odstavka in
7. predlog priročnika za nameravano letalsko operacijo NCC ali SPO, kot je opredeljeno v 28. členu tega pravilnika, če je eksperimentalni zrakoplov za takšno uporabo.

(6) Sestavni del dovoljenja za preizkušanje v letenju, so pogoji letenja, ki vsebujejo zahteve, omejitve in navodila, ki jih je potrebno upoštevati med preizkušanjem. Pogoje letenja se vpiše na obrazcu, ki ga določi agencija in ki vsebuje vsaj naslednje podatke:

1. izdelovalec eksperimentalnega zrakoplova,
2. oznaka in izdaja dokumenta za namen sledljivosti,
3. proizvajalec zrakoplova pred spremembo, če je eksperimentalni zrakoplov izdelan po 3. točki prvega odstavka 5. člena,
4. tip oziroma model eksperimentalnega zrakoplova,
5. serijska številka eksperimentalnega zrakoplova,
6. namen,
7. konfiguracija eksperimentalnega zrakoplova,
8. utemeljitev,
9. pogoji in omejitve,
10. izjava izdelovalca, da zrakoplov v opredeljeni konfiguraciji nima značilnosti ali karakteristik, ki bi ga naredile nevarnega za nameravano letenje pod opredeljenimi pogoji in omejitvami, z datumom in podpisom izdelovalca,
11. številka odobritve pogojev letenja s strani agencije,
12. datum odobritve s strani agencije in
13. podpis odgovorne osebe agencije.

(7) Poleti, med katerimi se preizkuša osnovna struktura ali krmilni sistem eksperimentalnega zrakoplova, se morajo opravljati nad nenaseljenimi oziroma malo poseljenimi področji, ki jih je potrebno določiti s programom preizkušanja, z izjemo vzleta in pristanka, kar se vpiše v pogoje letenja iz prejšnjega odstavka tega člena.

(8) Če je predmet izdelave po tem pravilniku pogonski sistem ali drugi sistemi, ki ključno vplivajo na njegovo delovanje, pot po vzletu eksperimentalnega zrakoplova ne sme potekati preko naseljenih področij. Pot letenja med celotnim poletom je potrebno načrtovati tako, da v primeru odpovedi najbolj kritičnega motorja oziroma sredstva pogona, eksperimentalni zrakoplov ne ogroža naseljenih področij, kar se vpiše v pogoje letenja iz šestega odstavka tega člena.

## **21. člen**

### **(program preizkušanja v letenju)**

(1) Program preizkušanja v letenju mora biti izdelan za vsak posamezni projekt po tem pravilniku.

(2) Program preizkušanja v letenju in vsako naslednjo revizijo tega programa, mora potrditi letalski strokovnjak.

(3) Program preizkušanja v letenju mora vsebovati naslednje podatke:

1. preglednico vseh področij preizkusov z zraku,
2. parametre in omejitve, ki jih mora pilot oziroma posadka upoštevati med preizkušanjem v letenju,
3. zračni prostor in območja, kjer se bo izvajalo preizkušanje v letenju na podlagi ocene tveganja,
4. reševalna oprema med preizkušanjem v letenju,
5. opis opreme za zapisovanje podatkov leta in njen vpliv na obnašanje in zmogljivosti eksperimentalnega zrakoplova,
6. postopke v sili,
7. pregledi in vzdrževanje eksperimentalnega zrakoplova v obdobju, ko se izvaja preizkušanje v letenju,
8. za vsak posamezni polet ali serijo poletov z istim namenom pa cilj preizkusa, način preizkusa, pogoji, parametri in omejitve pri preizkusu ter vremenske omejitve.

(4) Če se v obdobju preizkušanja v letenju pojavi potreba po spremembi programa preizkušanja v letenju, izdelovalec izdelava revizijo, ki jo posreduje v pregled agenciji, katera odloči o nadaljevanju preizkušanja v letenju.

(5) Minimalna vsebina programa preizkušanja v letenju, ki jo je potrebno opraviti v končni konfiguraciji eksperimentalnega zrakoplova za prehod v uporabo je:

1. letenje v celotnem območju dovoljenih hitrosti, v vzpenjanju, horizontalnem letu, spuščanju in v zavojih v vseh predvidenih letalnih konfiguracijah in konfiguracijah predvidene opreme,
2. letenje drugih manevrov, predvidenih za bodočo uporabo eksperimentalnega zrakoplova,
3. vzletanje in pristajanje v vseh razpoložljivih konfiguracijah z meritvami najkrajše uporabne vzletne oziroma pristajalne steze,
4. letenje z mejnimi položaji težišča, kot ustreza posamezni konfiguraciji morebitne opreme,
5. spuščanje, prilet in pristanek z minimalno dovoljeno indicirano količino goriva,
6. deset ur letenja in 40 pristankov za eksperimentalne zrakoplove z lastnim pogonom, oziroma pet ur letenja in 20 pristankov za eksperimentalne zrakoplove brez pogona, razen če zaradi specifičnosti eksperimentalne zrakoplova agencija odobri drugačen obseg preizkušanja.

(6) Ne glede na prejšnji odstavek je za zrakoplove iz 3. točke prvega odstavka 5. člena tega pravilnika, ko gre za spremembe v opremi ali postopkih, ki bistveno ne vplivajo na omejitve eksperimentalnega zrakoplova, podane z dosedanjim letalnim priročnikom, potrebno:

1. preizkusiti vsa območja parametrov uporabe eksperimentalnega zrakoplova, na katere ima vpliv tehnična sprememba, ki je bila predmet izdelave po tem pravilniku in
2. pet ur letenja.

(7) Program preizkušanja v letenju ne sme vsebovati preizkusov v letenju, kjer je kot možen rezultat poškodba strukture, krmilnega sistema ali pogona. Preizkusi v zraku morajo biti zasnovani kot praktična potrditev predhodno računsko ali z zemeljskimi testi dokazane ustreznosti ali ocene strokovnjaka.

## **22. člen**

### **(izvedba preizkušanja v letenju)**

(1) Preizkušanje v letenju se izvaja v skladu s programom preizkušanja v letenju iz prejšnjega člena.

(2) Odgovorna oseba za izvedbo preizkušanja v letenju po programu preizkušanja v letenju je izdelovalec.

(3) Preizkušanje v letenju opravljajo člani posadke v skladu z 3. točko petega odstavka 20. člena tega pravilnika.

(4) Meteorološke razmere med preizkušanjem eksperimentalnega zrakoplova v letenju morajo ustrezati vizualnim meteorološkim pogojem (VMC), razen, ko je s programom preizkušanja v letenju določeno drugače in so ob tem izpolnjene zahteve po opremi eksperimentalnega zrakoplova za letenje in o usposobljenosti posadke za letenje v takih pogojih.

(5) Pri preizkušanju eksperimentalnega zrakoplova v letenju niso dovoljeni grobi manevri ali akrobacije, razen če je to predvideno v programu preizkušanja v letenju.

(6) V obdobju preizkušanja v letenju je potrebno voditi dnevnik preizkušanja in Operativni dnevnik zrakoplova.

(7) Po vsaki tehnični spremembi na eksperimentalnem zrakoplovu, ki se opravi v obdobju preizkušanja v letenju, je potrebno opraviti pregled eksperimentalnega zrakoplova, ob smiselni uporabi 18. člena tega pravilnika, pred nadaljevanjem preizkušanja v letenju. Namen pregleda je ugotoviti stanje eksperimentalnega zrakoplova, če

omogoča varno letenje. Pregled opravi kontrolor izdelave oziroma ustrezna oseba organizacije iz 3. točke prvega odstavka 9. člena.

(8) Med preizkušanjem zahtevnejših eksperimentalnih zrakoplovov v letenju je obvezna uporaba snemalnika podatkov.

(9) Za vsak polet z namenom preizkušanja v letenju, izdelovalec določi odgovorno osebo na zemlji, ki ima podatke o poletu in katere naloge so spremljanje preizkusnega poleta, organizacija postopkov in komunikacija v izrednih primerih.

(10) Po zaključku preizkušanja v letenju letalski strokovnjak izdela končno poročilo o preizkušanju v letenju.

### **23. člen** **(člani posadke, ki opravljajo preizkušanje v letenju)**

(1) Za preizkušanje eksperimentalnih zrakoplovov v letenju do največje vzletne mase vključno 2000 kg, agencija izdela seznam kompetentnih pilotov, ki izpolnjujejo naslednje pogoje:

1. da so predhodno izvedli najmanj 3 preizkušanja novih konceptov zrakoplovov v letenju (nov tip ali znatna sprememba obstoječega tipa),
2. da so imetniki ratinga ali pooblastila inštruktorja letenja in
3. da so v primeru letal in jadralnih letal imetniki ratinga za akrobatsko letenje.

(2) Na seznam kompetentnih pilotov za preizkušanje v letenju agencija uvrsti pilota, če ta izpolnjuje naslednje pogoje:

1. je imetnik ratinga ali pooblastila inštruktorja letenja,
2. je v primeru letal in jadralnih letal imetnik ratinga za akrobatsko letenje in
3. je uspešno opravil usposabljanje po programu, ki je priloga tega pravilnika, z inštruktorjem iz seznama iz prejšnjega odstavka in ga ta inštruktor predlaga za uvrstitev na seznam iz tega odstavka.

(3) Pilot s seznama, ki je določen v prejšnjih dveh odstavkih tega člena, lahko opravlja preizkušanje eksperimentalnega zrakoplova v letenju do največje vzletne mase vključno 2000 kg, če:

1. ima veljavno zdravniško spričevalo 1. ali 2. razreda iz priloge IV del MED Uredbe 1178/2011/EU in
2. ustrezno licenco oziroma dovoljenje za kategorijo zrakoplova oziroma vrsto naprave in veljaven rating za razred oziroma primerljiv tip zrakoplova.

(4) Pilot, ki opravlja preizkušanje v letenju eksperimentalnih zrakoplovov največje vzletne mase nad 2000 kg, ima:

1. veljavno zdravniško spričevalo 1. ali 2. razreda iz priloge IV del MED Uredba 1178/2011/EU,
2. ustrezno licenco oziroma dovoljenje za kategorijo zrakoplova, veljaven rating za razred oziroma primerljiv tip zrakoplova in vsaj 300 ur letenja kot vodja zrakoplova na tej kategoriji zrakoplovov,
3. opravljeno usposabljanje iz tehnike pilotiranja in načinov preizkušanja za ustrezní nivo preizkušanja v letenju, kot to opredeljuje Priloga I (Del-21) z dodatki, Uredba 748/2012/EU vključno s sprejemljivimi načini usklajevanja in usmeritvami in ki ga izvede s strani agencije pooblaščen inštruktor in
4. zadnje izkušnje: 50 ur letenja letno od tega 20 ur katerega koli preizkušanja zrakoplova v letenju. V primeru da ne izpolnjuje zahtev za zadnje izkušnje mora izvesti ustrezno preverjanje tehnike pilotiranja in načinov preizkušanja za ustrezní nivo preizkušanja v letenju kot to opredeljuje Priloga I (Del-21) z dodatki, Uredbe 748/2012/EU vključno s sprejemljivimi načini usklajevanja in usmeritvami, z inštruktorjem letenja, ki izpolnjuje zahteve glede usposobljenosti in zadnjih izkušenj kot to opredeljuje Priloga I (Del-21) z dodatki, Uredba 748/2012/EU vključno s sprejemljivimi načini usklajevanja in usmeritvami.

(5) Če je pilot imetnik pooblastila za preizkušanje ustrezne kategorije zrakoplovov, s tem izpolnjuje zahteve iz 2. in 3. točke prejšnjega odstavka.

(6) V primeru zahtevnejših zrakoplov ali v primeru novega koncepta zrakoplova, ki ne ustreza veljavnim licencam ali ratingom, agencija izda soglasje k predlogu, ki ga poda letalski strokovnjak, o ustreznih izkušnjah pilota.

(7) V primeru veččlanske posadke morajo vsi piloti izpolnjevati zahteve iz prvega oziroma četrtega odstavka tega člena in imeti vsaj 300 ur letenja kot člani veččlanske posadke.

(8) Če potrdira ali ratingi na licenci, izdani v skladu z Uredbo 1178/2011/EU, ne ustrezajo za eksperimentalni zrakoplov, agencija izda dodatek k navedeni licenci.

### **24. člen** **(dovoljenje za letenje)**

(1) Izdelovalec z vlogo zaprosi za izdajo dovoljenja za letenje (brez omejitve na preizkušanje), ko je izpolnil zahteve iz petega oziroma šestega odstavka 21. člena tega pravilnika ob pogoju, da je v končnem poročilu o preizkušanju v letenju iz desetega odstavka 22. člena ugotovljeno, da zrakoplov nima nevarnih karakteristik ali obnašanja v kateremkoli elementu dovoljene uporabe.

(2) K vlogi iz prejšnjega odstavka je potrebno priložiti:

1. letalni priročnik zrakoplova potrjen s strani letalskega strokovnjaka,
2. priročnik za vzdrževanje zrakoplova overjen s strani kontrolorja izdelave in potrjen s strani letalskega strokovnjaka,
3. program vzdrževanja zrakoplova, overjen s strani letalskega strokovnjaka,
4. kopijo končnega poročila o preizkušanju v letenju iz desetega odstavka 22. člena in
5. predlog pogojev letenja za dovoljenje za letenje na obrazcu iz šestega odstavka 20. člena.

(3) V letalni priročnik iz 1. točke prejšnjega odstavka tega člena se kot območja dovoljene uporabe lahko vnesejo samo območja, ki so bila preizkušena v skladu s petim oziroma šestim odstavkom 21. člena tega pravilnika.

(4) V priročnik za vzdrževanje iz 2. točke drugega odstavka tega člena, se morajo vnesti podatki pridobljeni med izdelavo in preizkušanjem v letenju.

(5) Agencija z izdajo dovoljenja za letenje potrdi Program vzdrževanja zrakoplova.

(6) Dovoljenje za letenje se izda z veljavnostjo 24 mesecev. Sestavni del dovoljenja za preizkušanje v letenju, so pogoji letenja, ki vsebujejo zahteve, omejitve in navodila, ki jih je potrebno upoštevati med uporabo eksperimentalnega zrakoplova. Pogoje letenja se vpiše na obrazcu, kot je opredeljeno v šestem odstavku 20. člena. Dovoljenje za letenje se izda na obrazcu, ki da določi agencija in vsebuje vsaj naslednje podatke:

1. številka dovoljenja za letenje,
2. državna pripadnost in registrska oznaka eksperimentalnega zrakoplova,
3. izdelovalec eksperimentalnega zrakoplova,
4. proizvajalec zrakoplova pred spremembo, če je eksperimentalni zrakoplov izdelan po 3. točki prvega odstavka 5. člena,
5. tip oziroma model eksperimentalnega zrakoplova,
6. serijska številka eksperimentalnega zrakoplova,
7. vrsta eksperimentalnega zrakoplova,
8. sklic na pogoje in omejitve,
9. navedba nosilca dovoljenja za letenje, ki je lastnik ali uporabnik, če ta ni lastnik eksperimentalnega zrakoplova,
10. datum izdaje dovoljenja za letenje,
11. podpis odgovorne osebe agencije za izdajo dovoljenja za letenje,
12. veljavnost in
13. podpis odgovorne osebe agencije za potrditev veljavnosti.

(7) Podaljšanje veljavnosti dovoljenja za letenja poteka v skladu zakonom, ki ureja letalstvo.

(8) Agencija ob izdaji dovoljenja za letenje lahko doda k dovoljenju določene operativne omejitve, če okoliščine tako narekujejo.

## **25. člen (priročniki in programi)**

Letalni priročnik eksperimentalnega zrakoplova, priročnik za vzdrževanje eksperimentalnega zrakoplova, program vzdrževanja eksperimentalnega zrakoplova in program preizkušanja eksperimentalnega zrakoplova morajo biti izdelani in vzdrževani skozi obratovalno dobo zrakoplova kot dokumenti s sistemom revizij in seznamom veljavnih strani, tako da izvod z veljavno revizijo izkazuje dejansko stanje podatkov.

## **VII. VZDRŽEVANJE**

### **26. člen (vzdrževanje eksperimentalnega zrakoplova)**

(1) Za vzdrževanje eksperimentalnega zrakoplova je odgovoren lastnik, oziroma uporabnik, če je s pogodbo to posebej določeno.

(2) Vzdrževanje eksperimentalnega zrakoplova se izvaja po Programu vzdrževanja, izdelanem in potrjenem za ta zrakoplov.

(3) Izdelovalec eksperimentalnega zrakoplova lahko izvaja vzdrževanje tistih sestavnih delov in sklopov sestavnih delov oziroma komponent, ki jih je izdelal po tem pravilniku. O izvedenem vzdrževanju mora izdelovalec izdati ustrezne zapise, sprejemljive izvajalcu vzdrževanja v skladu s petim odstavkom.

(4) Izdelovalec lahko izvaja vzdrževanje komponent ali segmentov, ki jih ni izdelal, pa so vgrajene v eksperimentalni zrakoplov, ki ga je izdelal po tem pravilniku, če glede usposobljenosti izpolnjuje pogoje v skladu s 6. točko drugega odstavka 7. člena, dokler je sam uporabnik tega zrakoplova.

(5) Vzdrževanje eksperimentalnega zrakoplova, če uporabnik ni izdelovalec zrakoplova, opravlja:

1. vzdrževalna organizacija potrjena v skladu s Prilogo II (del 145) ali v skladu z Prilogo I (del M), poddelom F, Uredbe 1321/2014/EU, za vzdrževanje primerljivega tipa ali skupine tipov zrakoplovov ali
2. licencirano osebo za vzdrževanje zrakoplovov z ratingom primerljivega tipa ali skupine tipov zrakoplovov kot to določa Priloga I (del M) Uredbe 1321/2014/EU ali
3. pilot-lastnik v omejenem obsegu, kot to določa določba M.A.803, Priloge I (dela M) Uredbe 1321/2014/EU.

(6) Vzdrževanje eksperimentalnega zrakoplova, ki ustreza kategoriji ULN se vzdržuje v skladu z v Republiki Sloveniji veljavnimi predpisi, ki urejajo ULN.

(7) O opravljenem vzdrževanju eksperimentalnega zrakoplova mora izvajalec vzdrževanja izdati zapise ki zagotavljajo sledljivost postopkov vzdrževanja eksperimentalnega zrakoplova. Te zapise mora hraniti lastnik eksperimentalnega zrakoplova ali uporabnik, če je tako določeno s pogodbo iz prvega odstavka tega člena.

## **27. člen (licence)**

1) Za uporabo eksperimentalnega zrakoplova mora imeti pilot licenco, izdano v skladu s Prilogo I (Del-FCL) Uredbe 1178/2011/EU oziroma dovoljenje, izdano v skladu z zakonom ki ureja letalstvo, z ustreznimi ratingi oziroma pooblastili oziroma potrdili, ki ustrezajo vrsti, kategoriji in lastnostim eksperimentalnega zrakoplova.

2) Če koncept eksperimentalnega zrakoplova ne ustreza nobeni vrsti zrakoplovov, za katere je v Republiki Sloveniji že predpisan postopek usposabljanja za pridobitev licence oziroma dovoljenja z ustreznim ratingom oziroma pooblastilom oziroma potrdilom, na predlog letalskega strokovnjaka agencija določi licenco oziroma dovoljenje in rating oziroma pooblastilo oziroma potrdilo, ki zagotavljata največ potrebnega znanja za uporabo tega eksperimentalnega zrakoplova ter morebitno potrebno dodatno usposabljanje.

3) V skladu s prejšnjim odstavkom se zahteve po potrebni licenci, ratingu in usposabljanju vpišejo v pogoje letenja za dovoljenje za letenje kot operativne omejitve zrakoplova.

4) Za dodatno usposabljanje iz drugega odstavka tega člena letalski strokovnjak ali inštruktor oziroma učitelj določi program usposabljanja, ki določa vsebine in obseg ur za teoretično in praktično usposabljanje.

5) Dodatno usposabljanje po programu iz prejšnjega odstavka lahko izvaja pilot, ki je opravljal preizkušanje eksperimentalnega zrakoplova v letenju, ali pilot, ki ima potrdilo inštruktorja izdano v skladu s Prilogo I (Del-FCL) Uredbe 1178/2011/EU oziroma pooblastilo učitelja, izdano v skladu z zakonom, ki ureja letalstvo in je s tem eksperimentalnim zrakoplovom opravil najmanj deset ur letenja.

6) Pilotu, ki je usposobljen po programu iz drugega odstavka tega člena, se usposobljenost vpiše v knjižico letenja pilota.

7) Če potrdila ali ratingi na licenci, izdani v skladu s Prilogo I (Del-FCL) Uredbe 1178/2011/EU, ne ustrezajo za eksperimentalni zrakoplov, agencija v zvezi z usposobljenostjo izda dodatek k navedeni licenci.

## **28. člen (letalske operacije)**

1) Izvajanje zračnega prevoza z eksperimentalnimi zrakoplovi je prepovedano.

2) Izvajanje komercialnih letalskih dejavnosti z eksperimentalnimi zrakoplovi je prepovedano, razen takrat, ko operater dokaže agenciji, da za takšne dejavnosti ne obstaja certificiran zrakoplov, ali ko zaradi opreme, ki je potrebna za izvedbo takšne dejavnosti, uporaba certificiranega zrakoplova ni primerna. V teh primerih agencija izda na podlagi vloge dovoljenje, v katerem določi pogoje, pod katerimi se letalska dejavnost lahko izvaja.

3) Nekomercialne letalske dejavnosti z eksperimentalnimi zrakoplovi se izvajajo, kot je opredeljeno z Delom NCC, NCO oziroma SPO Uredbe 965/2012/EU, kot je sprejemljivo za agencijo, odvisno od kompleksnosti zrakoplova. Agencija sprejemljivost skladnosti z Delom NCC oziroma SPO potrdi v pogojih letenja za izdajo dovoljenja za letenje eksperimentalnega zrakoplova.

4) Usposabljanje z eksperimentalnimi zrakoplovi je prepovedano, razen usposabljanja za pridobitev privilegijev na eksperimentalnem zrakoplovu.

5) Z eksperimentalnimi zrakoplovi je dovoljeno izvajati akrobatske lete v skladu z določbami Izvedbene Uredbe Komisije (EU) št. 923/2012 z dne 26. septembra 2012 o določitvi skupnih pravil zračnega prometa in operativnih določb v zvezi z navigacijskimi službami in postopki zračnega prometa ter spremembi Izvedbene uredbe (EU) št. 1035/2011 in uredb (ES) št. 1265/2007, (ES) št. 1794/2006, (ES) št. 730/2006, (ES) št. 1033/2006 in (EU) št. 255/2010, ki je bila nazadnje spremenjena z Izvedbeno uredbo Komisije (EU) 2016/1185 z dne 20. julija 2016 o spremembi Izvedbene uredbe (EU) št. 923/2012 glede posodobitve in dopolnitve skupnih pravil letenja in operativnih določb v zvezi z navigacijskimi službami in postopki zračnega prometa (del C SERA) ter o razveljavitvi Uredbe (ES) št. 730/2006, na njeni podlagi izdanimi predpisi, 158. člena Pravilnika o letenju letal (Uradni list SFRJ št. 10/1979, 4/1983, Uradni list RS, št. 18/2001 - ZLet, 72/2003, 51/2007, 17/2015) in 16. člena Pravilnika o hrupu zrakoplovov (Uradni list RS, št. 55/00, 18/01 - ZLet, 40/04 in 75/08).

## **VIII. KONČNA DOLOČBA**

### **29. člen (začetek veljavnosti)**

Ta pravilnik začne veljati naslednji dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije.

mag. Alenka Bratovšek

Ministrica za infrastrukturo

Št. 007-313/2017/35

Ljubljana, dne 16. januarja 2019

EVA 2017-2430-0052